

Döden, kärleken och religionen.

En undersökning av några centrala teman i Nils Ferlins lyrik.

Death, Love and Religion.

An examination of some central themes in the poetry of Nils Ferlin.

Lisa Eriksson

Estetisk-filosofiska fakulteten

Litteraturvetenskap

Grundnivå, 15 högskolepoäng

Handledare: Per Bäckström

Examinator: Cecilia Lindhé

Höstterminen 2012

Sammanfattning

Denna uppsats undersöker hur tematiken i Nils Ferlins lyrik gestaltas i samtliga diktsamlingar utifrån några valda teman. Först undersöks dödstematiken som på grund av sitt omfång delas in i två kapitel, ett där döden ses som en räddare undan livsångest och ett där döden skildras som skrämmande. Vidare undersöks den religiösa kontext som är förknippad med dödstematiken. Därefter behandlas kärleksmotivet och tematiken kring detta. Slutligen undersöks dikterna där samtiden skildras utifrån Ferlins syn på människan och sin samtid.

Till undersökningen används ett biografiskt material för berika analysen. Det är främst i analysen av dikterna med en tydlig dödstematik som den biografiska aspekten är viktig men paralleller till författarens eget liv dras även vid diskussionen av övriga teman. Undersökningen är en tematisk studie men även motiven undersöks då de varierar i förhållande till tematiken.

Definitioner för motiv och tema härleds till *Lyrikens liv* (Janss, Melberg & Refsum, 1999). Döden är det vanligaste motivet respektive temat men andra motiv och teman är viktiga att belysa för en djupare förståelse för Ferlins lyrik. Exempelvis finns en tydlig koppling mellan den religiösa kontexten och dödstematiken.

Abstract

This paper examines how the themes in Nils Ferlin's poetry are portrayed in all poetry collections based on some selected themes. First the thematics of death is examined, and as a result of its extent it is divided into two chapters; one where death is seen as a savior from anxiety and one where death is portrayed as frightening. Furthermore the religious context associated with the thematics of death is examined. Thenceforth love motive and its thematics are treated. Lastly the poems where Ferlin depicture his vision on man and his contemporaries are examined.

The survey uses a biographical material to enrich the analysis. It is primarily the analysis of the poems with a clear death thematic where the biographical aspect is important, but the parallels to the author's own life is used in the discussion of the other themes. The study is a thematic study but also the motives are examined as they vary in proportion to the thematic.

Definitions of motive and theme are derived from *Lyrikens liv* (Janss, Melberg & Refsum, 1999). Death is the most common motive respectively theme however the other motives and themes are important to highlight for a deeper understanding of Ferlin's poetry

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Biografi.....	1
1.2. Syfte.....	3
1.3. Teori & metod.....	3
1.4. Tidigare forskning.....	4
2. Undersökning.....	5
2.1. Döden - En tydlig tematik.....	5
2.1.1. ”där alls ingen oro är”.....	5
2.2. ”Jag är så rädd för döden”.....	9
2.3. ”Förmodligen låg han och sov”.....	12
2.4. ”Kärleken kommer och kärleken går”.....	16
2.5. ”Du har tappat ditt ord”.....	21
2.6. ”långt emellan hjärta och hjärta”.....	23
3. Avslutning.....	28
3.1. Framtida forskning.....	29
4. Litteraturlista.....	30

1. Inledning

Redan i unga år kom jag i kontakt med Nils Ferlins lyrik. Jag minns att den första dikt jag någonsin har läst var ”Barfotabarn” av Ferlin. Det var då, i kontakt med Ferlins dikt, som intresset för lyrik väcktes. Efter åtskilliga läsningar och omläsningar av Ferlins dikter tog jag beslutet att studera litteraturvetenskap på universitetsnivå och att skriva en examensuppsats i ämnet. Vilken författare uppsatsen skulle handla om var redan bestämt. Att det skulle bli en tematisk undersökning av lyriken bestämdes därmed långt senare. Nu, tio år efter den första läsningen av ”Barfotabarn”, är kandidatuppsatsen skriven.

På grund av många diktcitat blir utrymmet för själva undersökningen mindre vilket medför att uppsatsen har något fler sidor än vad som normalt brukas anses rimligt för en kandidatuppsats.

1.1 Biografi

Nils Johan Einar Ferlin (1898-1961) publicerade sin första diktsamling *En döddansares visor* 1930. Redan fyra år tidigare hade han, förutom två dikter, färdigställt materialet till samlingen.¹ Som författare hade han debuterat tidigare, både genom att skriva schlagertexter och kupletter.² Den offentliga scenen hade han också redan stigit upp på då han försökte sig på en skådespelarkarriär.³ Någon bestående kuplettskribent eller skådespelare blev han dock inte. Däremot kom Ferlin att bli en av Sveriges mest lästa och citerade poeter.⁴ Som poet skapade Ferlin dikter som talar med sitt enkla men tydliga språk. Som offentlig person höll han sig för det mesta i skymundan. Ferlins dikter är dock så varierade i fråga om motiv och tematik att de tillsammans tecknar ett livligt porträtt av poeten.

Ferlin föddes i Karlstad där han bodde tillsammans med sina föräldrar Johan och Elin Nathalia Ferlin samt de två systerarna Lisa och Ruth.⁵ I Värmland hade Ferlin släkt på sin moders sida medan släkten på faderns sida härstammade från Dalsland.⁶ Året 1908 tillträdde fadern som redaktör för den nya tidningen *Bergslagen* och familjen flyttade därmed till Filipstad.⁷ Att lämna den trygga anställningen på *Nya Wermlands-Tidningen* i Karlstad för en osäker framtid på landsbygden blev inte särskilt lyckad. Ett halvår efter anställningen sa fadern upp sig och ytterligare ett halvår senare hittades han drunknad i Klarälven.⁸ Efter händelsen talade Ferlin inte om sin fader och han undvek att skriva om vatten.⁹ Endast en gång finns fadern beskriven i Ferlins texter och då skriver Ferlin att fadern ”hade ett nattduksbord med mycket medikamenter”.¹⁰ Ferlin vistades i perioder på sjukhus på grund av återkommande

---

¹ Henny Ferlin, *Nils: ett försök till porträtt*, Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1971, s. 52.

² Åke Runnquist, *Poeten Nils Ferlin*, Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1958, s. 32.

³ Karl-Olof Andersson, *Nils Ferlin – poet i livets villervalla*, Utbildningsförlaget Brevskolan, Stockholm, 1998, s. 39.

⁴ A.a., s. 9.

⁵ A.a., s. 18f.

⁶ Jenny Westerström, *Nils Ferlin: ett diktarliv*, Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1998, s. 14.

⁷ Gustaf Andborg, *Nils Ferlin, vännen – skolkamraten*, Rundqvists bokförlag, Göteborg, 1966, s. 9.

⁸ Andersson, 1998, s. 21.

⁹ Westerström, 1998, s. 20.

¹⁰ Nils Ferlin, *Och jag funderade mycket: betraktelser och brev*, Henny Ferlin (red), Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1965, s. 9.

depressioner. Det var efter att Ferlin återhämtat sig från en depression som skrivandet tog fart igen. Först då han distanserat sig från ångesten och oron kunde han åter fatta pennan.¹¹

Under 20-talet studerade Ferlin på teaterskola och turnerade med olika föreställningar.¹² Redan under ungdomsåren började Ferlin att skriva. Till en början var det för den tiden populär lyrik i form av kupletter som Ferlin ägnade sig åt.¹³ Som Busen Fabian skrev han tio kupletthäften där han kritiserade makthavare och samhället i Filipstad.¹⁴

Sitt första publika framträdande gjorde Ferlin i Filipstad 1918 då han sjöng några av sina egna kupletter.¹⁵ Samma år arbetade Ferlin en kortare tid på *Bergslagerens Nyheter* där han bland annat skrev teaterrecensioner.¹⁶ Under åren 1922–1925 gav Ferlin ut häften på temat marknaden i Filipstad. Han ägnade sig också åt att skriva visor och skådespelarutbildningen kom till användning då han läste hörspel i radio.¹⁷

Som skådespelare lärde Ferlin sig att spela olika roller. En roll som han spelade livet ut var rollen som bohem. Under sin tid i Stockholm sällade sig Ferlin till konstnärsgemenskapen i Klara. Samtidigt var moderns bostad en viktig och fast punkt i tillvaron. Under sin tid i huvudstaden kunde Ferlin ses på Café Cosmopolite skrivandes på en ny dikt. Många har vittnat om hur Ferlin plötsligt kunde läsa en improviserad dikt.¹⁸ Men klarabohemen som helt plötsligt producerade nya texter är en roll Ferlin spelade mycket väl. I själva verket var Ferlin en pedant som kunde arbeta länge med dikterna.¹⁹ Först när Ferlin arbetat med en dikt, filat på rimmen, läst upp den för modern och slutligen var helt nöjd kunde dikten visas för allmänheten.

Modern var Ferlins främsta publik och om henne har han skrivit flera dikter. I samband med moderns bortgång 1936 genomgår Ferlin en djup kris. Den trygga och fasta punkten i tillvaron försvinner.²⁰ Ferlin fortsätter dock att sälla sig till konstnärerna i Klara. Där levde han livet som bohem fram tills giftermålet med Henny Lönnqvist 1945 då Roslagen blev Ferlins nya hem.²¹

Det kan tyckas att Ferlins diktsamlingar kom ut med lite väl långt mellanrum. Efter debutsamlingen dröjde det tre år innan den andra samlingen kom ut. Fem år dröjde det mellan den andra och den tredje. Men Ferlin var inte den som skrev en text rakt upp och ner. Längre kunde han fundera över en strof eller ett rim. Han arbetade noggrant med varje rad och varje dikt genomgick en ordentlig undersökning för att hitta rätt rim, rytm och klang. Sex diktsamlingar publicerade Ferlin mellan åren 1930–1957 och ytterligare en samling gavs ut postumt 1962.

---

¹¹ Ferlin, 1971, s. 143f.

¹² Andersson, 1998, s. 37ff.

¹³ A.a., s. 31.

¹⁴ Ferlin, *Fabians revyvisor: tio kupletthäften, 1918-1930*, Bronells, Filipstad, 1985, text på baksidans omslag

¹⁵ Arne Häggqvist, *Ferlin: ungdomsåren*, Hugo Gebers förlag, Stockholm, 1942, s. 80.

¹⁶ Runnquist, 1958, s. 32.

¹⁷ Britt Dahlström, *Nils Ferlin: liv och verk*, Legus, Stockholm, 1995, s. 29.

¹⁸ Westerström, 1998, s. 166.

¹⁹ A.a., s. 125.

²⁰ Runnquist, 1958, s. 88.

²¹ Ferlin, 1971, s. 102f.

1.2 Syfte

Det finns många texter om Ferlin. Det har skrivits både minnesböcker, dikter och böcker med biografiska inslag om den store skalden. De vetenskapliga arbetena är dock färre till antalet. Syftet med uppsatsen är att undersöka tematiken i Nils Ferlins lyrik genom att studera dikter från alla diktsamlingar. Uppsatsen undersöker vilka motiv och teman som finns i Ferlins lyrik. Vidare undersöks hur tematiken konkretiseras i dikterna och uppsatsen undersöker dessutom hur motiv och tema i Ferlins lyrik förändras över tid.

1.3 Teori & metod

I den tematiska undersökningen har jag valt att utgå från begreppen motiv och tematik med definitioner från *Lyrikens liv*. Motiv definieras som det konkreta texten handlar om och utgörs antingen av ett eller flera delmotiv. Tematiken är det texten handlar om på ett abstrakt plan vilket skildras med hjälp av det konkreta landskap motivet formar. Enligt *Lyrikens liv* utgör tematiken det som är betydelsefullt i en text.²² En text kan utgöras av många teman. I min undersökning behandlas bland annat dödsmotivet som skildras utifrån en varierande tematik, exempelvis kan döden som befriande och ångestskapande nämnas. Döden är det vanligaste motivet i Ferlins diktning och trots att variationen i motiv är begränsad är den desto större i tematiken. Genom att undersöka vilka teman som förekommer i en text skapas en djupare förståelse för texten. En tematisk undersökning bidrar till en ökad förståelse för de enskilda dikterna i Ferlins produktion. Då Ferlin i sina texter refererar både till sig själv och samtidigt utgör dikterna tillsammans ett slags biografi över poeten.

Den tematiska undersökningen har alltså till syfte att synliggöra det abstrakta i Ferlins diktning. Det är här viktigt att påpeka en väsentlig skillnad i undersökandet av motiv och tematik. Motivet eller delmotiven som befinner sig på ett konkret plan är ofta uppenbart. Då tematiken är abstrakt och mer varierad ligger det nära till hands att jämföra de olika teman för att försöka tolka och eventuellt dra slutsatser. I undersökningen om Ferlins diktning återkommer jag ofta till poetens liv. För att bättre förstå Ferlins dikter ser jag det som nödvändigt att referera till hans liv. Dels har det i tidigare helt eller delvis biografiska verk poängterats hur olika situationer i Ferlins liv påverkat honom både som privatperson och författare. Dels kretsar tematiken så tydligt kring dödsmotivet att undersökning kräver biografiska hänvisningar.

Att använda en biografisk metod är inte helt riskfritt. En risk med metoden är att det biografiska underlaget styr undersökningen som därmed försöker att bekräfta det som redan är känt genom så kallade cirkelresonemang.²³ En annan risk är att den biografiska aspekten ägnas större uppmärksamhet

---

²² Janss, Melberg, Refsum, *Lyrikens liv*, Diadlos, Stockholm, 2004, s. 126f.

²³ Carina Burman, *Biografisk litteraturforskning*, i *Litteraturvetenskap : en inledning*, Staffan Bergsten (red.), Studentlitteratur, Lund, 2002, s.79.

än det verk som ska analyseras. En fördel med den biografiska metoden är dock att den kan förklara hur händelser och upplevelser i författarens liv ombearbetats till text.²⁴

För att i undersökningen få ett så representativt urval av dikter som möjligt undersöktes samtliga texter från Ferlins samlingar. På grund av begränsningar både tids- och volymmässigt har ett urval bland dikterna gjorts utifrån de teman som tydligast gestaltas i Ferlins dikter. De dikter som sedan anses tydligast visa på tematiken och som dessutom visar på en varierande tematik har sedan valts ut för en närmare undersökning. Ett varierande antal dikter från samtliga diktsamlingar finns med i undersökningen.

Följande diktsamlingar gavs ut av Ferlin: *En döddansares visor* (1930), *Barfotabarn* (1933), *Goggles* (1938) *Med många kulörta lyktor* (1944), *Kejsarens papegoja* (1951) samt *Från mitt ekorrhjul* (1957). Även den postumt utgivna diktsamlingen *En gammal cylinderhatt* (1962) diskuteras i uppsatsen.

1.4 Tidigare forskning

Genom åren har det publicerats ett flertal böcker om Nils Ferlin. Redan under Ferlins levnad publicerades den första mer omfattande boken om honom. Det var 1958 som Åke Runnquist gav ut *Poeten Nils Ferlin*. Då biografien är publicerad under författarens levnad är den därmed begränsad. Ett mer heltäckande verk utgör Jenny Westerströms biografi *Nils Ferlin: Ett diktarliv* som publicerades 1998. Westerströms doktorsavhandling publicerades 1990 med titeln *Barfotapoeten: Nils Ferlin*. Avhandlingen utgör ett slags särställning bland böckerna om Ferlin då den har en litteraturvetenskaplig inriktning. Westerström ger i avhandlingen en översikt över delar av poetens liv och karriär. Det är främst de tidigare dikterna som avhandlingen undersöker. Samtidigt redovisar Westerström en del av tematiken och då med fokus på hur döden gestaltas i dikterna. I Gerd Nordlanders avhandling från 1994 behandlas ”typiska ferlinska stildrag”.²⁵ Nordlander undersöker rytm och klang i Ferlins diktning genom en jämförelse mellan de metriska dikterna och dikterna på fri vers. I Karl-Olof Anderssons bok från 1994 med titeln *Nils Ferlin – poet i livets villervalla* tecknas ett författarporträtt med utgångspunkt från poetens egna dikter.

Många av de böcker som behandlar Nils Ferlin och hans diktning utgörs av de texter släktingar och vänner skrivit. Exempelvis har Ferlins hustru Henny skrivit boken *Nils: Ett försök till porträtt*. Ytterligare en text av värde för undersökningen är *Nils Ferlin, vännen – skolkamraten* (1966) av Gustaf Andborg. Ytterligare en källa i studien av Ferlin utgör Britt Dahlströms *Nils Ferlin: liv och verk* som om något kortfattat undersöker delar ur Ferlins liv och författarskap. Karl-Olof Anderssons *Nils Ferlin – Poet i livets villervalla* (1998) har också använts.

---

²⁴ Peter Hallberg, *Litterär teori och stilistik*, Akademiförlaget, Göteborg, 1992, s. 199.

²⁵ Gerd Nordlander, *Veva jämt, din fan! Om rytm och klang i Nils Ferlins lyrik*, Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet, Uppsala, 1994, s. 12.

2. Undersökning

En studie av samtliga diktsamlingar ger en varierad bild av poeten och lyriken. Samtidigt visar dikterna i debutsamlingen *En döddansares visor* tydligt den ton och stämning som kom att präglade hela Ferlins författarskap. Undersökningen är indelad i sex kapitel efter de motiv och teman som behandlas. Först undersöks dödsmotivet och tematiken i två underkapitel. Det ena kapitlet undersöker hur döden skildras som någonting positivt i form av befrielse från ångest och oro. Det andra kapitlet handlar om hur döden kan upplevas som någonting skrämmande. Därefter behandlas den religiösa kontexten vilken har en stark anknytning till dödstematiken. Vidare undersöks kärleksdikterna för att därefter övergå till hur möten och karaktärer gestaltas. Slutligen undersöks hur Ferlins förhållande till sin samtid skildras i diktningen.

2.1 Döden - En tydlig tematik

Dödstematiken genomsyrar hela Ferlins diktning men är mest frekvent i de tre första diktsamlingarna *En döddansares visor*, *Barfotabarn* och *Goggles*. Tematiken är också relativt vanligt i den fjärde samlingen *Med många kulörta lyktor*. Efter den fjärde samlingen blir dikterna mer reflekterande än tidigare och samtidens påverkan på poeten blir tydligare. Dödstematiken finns kvar även i *Kejsarens papegoja* och *Från mitt ekorrhjul*. Dock har den bleknat något för att ge plats åt kritiska och satiriska dikter om världen och mänskligheten. Även i de efterlämnade dikterna i den postumt utgivna *En gammal cylinderhatt* återfinns dödstematiken. Tematiken kring dödsmotivet varierar och kan delas in i två kategorier; döden som en befrielse och döden som någonting ångestladdat.

2.1.1 ”där alls ingen oro är”

Redan i debutsamlingen *En döddansares visor* finns en tydlig dödstematik och i samlingens första dikt ”Ser du...” konkretiseras de tankar på döden som återkommer i senare dikter. Ferlin slår här an på det som kommit att bli så typiskt för hans lyrik: det dystra och mörka med en tydlig närvaro av melankoli:

Ser du dessa vissna löv,
vissna löv i vinden –
så är jag ett visset löv,
visset löv i vinden –
Döden skall mej fatta
i sin gamla kratta –
... Åh, jag är väl ännu röd,
ännu röd om kinden –

fast jag är ett visset löv,
visset löv i vinden.²⁶

Dikten är ett exempel på hur dödsmotivet kan skildras i Ferlins diktning. Motiven varierar mellan dikterna och ofta inom en och samma dikt. I exemplet ovan är motivet inledningsvis höst för att sedan övergå till döden och slutligen återgå till hösten. Motivet varierar i dikten men de symboliserar hela tiden döden. Ferlin använder olika motivet men tematiken är inte lika varierad.

I diktexemplet ovan gestaltas döden på två sätt; dels förekommer döden som en mänsklig karaktär och dels som en process i form av lövet som vissnat. Diktjaget jämför sig med lövet som utan egen vilja blåser i vinden och på ett liknande sätt känner sig diktjaget hjälplös inför döden. Trots att diktjaget fortfarande lever jämför det sig med det livslösa lövet vilket skapar en känsla av uppgivenhet. Det saknas livsglädje vilket kommer av tanken att livet någon gång tar slut. Detta är en tematik som återfinns i många dikter. Döden är ständigt närvarande i olika gestaltningar och påminner om att livet endast är en form av tillfällig existens. Oavsett vilket motiv som gestaltar tematiken; en karaktär eller ett skede, så kan olika teman länkas samman till en röd tråd genom hela diktningen. Den genomgående pessimistiska tanken att vi endast lever tillfälligt och att döden väntar på oss präglar hela Ferlins författarskap. I dikten ovan symboliserar diktjagets jämförelse med det döda lövet visat också tanken om allas likhet inför döden. Detta är också ett tema som Ferlin ofta återkommer till och som undersökningen kommer att visa genom ett flertal diktexempel.

Många av Ferlins dikter är i likhet med ”Ser du...” skriven i första person. Det medför att diktjaget och författaren ofta upplevs som en och samma person. Att dikterna ofta har en personlig prägel gör att tematiken knyts till författaren själv. Undersökningen kommer att visa hur Ferlin egen livssituation påverkar diktningen. Detta är tydligast inte minst i dikterna om döden. Många har skrivit och behandlat dödsmotivet. I antalet dikter om döden står sig dock Ferlin i en kategori för sig. Få andra diktare har ett så tydligt och genomgående dödsmotiv av det slag som återfinns i Ferlins diktsamlingar.²⁷

Dikten ”Leken går” ingår i debutsamlingen och i likhet med ”Ser du...” kretsar tematiken kring döden. Dikten handlar också om den ofta återkommande tanken om alla människors likhet inför döden: ”Tåligt går döden med kratta och säck / utanför ringen och samlar”.²⁸ Britt Dahlström ser döden med krattan som en symbol för den medeltida liemannen.²⁹ Detta är en rimlig tolkning då Ferlin ofta använde sig av äldre litteratur i sina texter. Liemannen återkommer som motiv och symbol för döden i ett flertal dikter. I ”Döden” beskriver Ferlin hur döden

---

²⁶ Nils Ferlin, *En döddansares visor*, i *Samlade dikter*, Albert Bonniers förlag, Stockholm, 2005, s. 9.

²⁷ Jenny Westerström, *Barfotapoeten: Nils Ferlin*, Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1990, s. 438.

²⁸ Ferlin, *En döddansares visor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 40.

²⁹ Dahlström, 1995, s. 29.

går över vinterland
framåtlutad och stilla.
Bär ingen lie alls i hand,
sörjer bara så illa.³⁰

I de två första citerade dikterna skildras döden som en karaktär som väntar på att få skrida till handling med krattan som verktyg. I dikten ovan saknar döden lie och verkar heller inte ha någon kratta till hands. Utan redskap vandrar döden ensam genom ett vinterlandskap. Det framkommer inte om döden har ett mål med vandringen men mycket talar emot detta. Vandringen tar tid och döden är inte lika benägen att skrida till handling som i de två första diktexemplen. Samtidigt är det en sorg döden bär på vilket troligen beror på att det inte finns någonting för döden att göra utom att planlöst vandra omkring. Då Ferlin ofta skildrar döden som en befrielse kan den långsamma och planlösa vandringen tolkas som att livet fördröjer befrielsen från ångesten. I ett flertal dikter framställs döden som en befriare vilken frigör människan från oro och ångest. I många dikter ses just döden som den sista vilan och först då människan i trygghet kan avskärma sig från allt ont i världen. Ett tydligt exempel är den avslutande strofen i ”Stilla sova de nu –” (*Med många kulörta lyktor*). Dödstematiken knyter an till den som finns i de ovan undersökta dikterna. Tanken om alla människors likhet inför döden som skildras i de två första diktexemplen finns även i denna dikt:

Stilla sova de nu – så i vår som i höst,
och en ann är så god som en ann.
Fast djupast och bäst sover den i vars bröst
den djupaste ångesten brann.³¹

En liknande tematik finns i ”Vid en gravsten” (*En gammal cylinderhatt*) där Ferlin satiriskt beskriver att människan med ”piller och pulver” försöker att döva sin dödsångest.³² Men, skriver Ferlin, det är endast ”de som i skräck – dit ingen vet, / går bort från sin skräck och lustighet”.³³ Dikten skildrar samma tematik som i ”Stilla sova de nu–”. Det finns en paradoxal tanke att människan oroar sig inför dödsögonblicket och att det just är döden som befriar henne från oro och ångest. I ”Den ro som är oss” (*Med många kulörta lyktor*) finns en förhoppning om att döden ska frigöra människan från alla problem. Dikten påminner om en bön:

---

³⁰ Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 138.

³¹ Ferlin, *Med många kulörta lyktor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 206.

³² Ferlin, *En gammal cylinderhatt*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 365.

³³ Ibid.

Se – mullvadsögon blott livet gav oss.
Till jorden tyr vi oss. – Jord, håll av oss!
Håll av oss, bär oss en stund. Förtär oss
till slut. Den ro som är din beskär oss!³⁴

Tematiken kring dödsmotivet ser annorlunda ut än i de tidigare citerade dikterna. Dikten skildrar tanken att döden är en del av livet. Varken i ”Den ro som är oss” eller i någon annan av Ferlins dikter skildras ett liv efter detta. Döden är, som skildras i dikten ovan, endast en vila i jorden.

Dan Andersson var en poet som inspirerade Ferlin.³⁵ Dikten ”En död” från *En döddansares visor* skrev Ferlin efter poetens död. Ferlin umgicks inte privat med Dan Andersson men skalden kom att påverka Ferlin genom sina dikter.³⁶ Under 20-talet läste Ferlin upp Dan Anderssons dikter för allmänheten i Filipstad, bland annat under så kallade ”Dan Andersson-aftnar”.³⁷ I dikten till Dan Andersson skildras döden återigen som en befrielse. Ferlin skriver att livet var mörkt men ”då mötte honom döden / som hans bästa vän i nöden; / släckt är mörkret, släckt är glöden”.³⁸ Poeten har blivit befriad från den plågsamma tillvaron och ”nu bärs han bort att vila / i den djupa stumma jorden / där alls ingen oror är”.³⁹

Vid en läsning av Ferlins dikter blir det påtagligt hur ofta vissa ord förekommer. I dikten ovan förekommer flera ord som Ferlin senare återanvänder, exempelvis mörker, döden släckt, oro och vila. Andra ord som förekommer mer frekvent än andra är grav och natt. De här orden förekommer ofta i ångestfyllda dikter som i exemplet ovan. Från *En döddansares visor* finns också den relativt korta texten ”Milorna flämta...” där diktens titel för tankarna till Dan Andersson. Ferlin arbetade en tid som kolare och det är möjligt att dikten är ett slags betraktelse från arbetet ute i skogarna.⁴⁰ I diktens första strof är stämningen mörk och dystert. Det är tydligt att någonting gått förlorat i den mörka natten som omges av tystnad: ”Milorna flämta... natten står / sövande mörk och tiger”.⁴¹ Tanken om den befriande döden återfinns i de avslutande versraderna i den tredje och sista strofen: ”[k]anske du önskar den vilan nådd, / ur vilken du aldrig vaknar”.⁴² I likhet med ”Den ro som är oss” finns här tanken om döden som det slutgiltiga.

Den tredje diktsamlingen *Goggles* gavs ut två år efter att Ferlins moder avlidit. I samlingen återfinns en ännu mörkare och dystrare stämning än tidigare. Det mörker som här tornar upp sig börjar att skinngas först i de två sista diktsamlingarna. En dikt ur *Goggles* har titeln ”– Sa lille Per” och är en av få dikter där barn förekommer. Även i denna text symboliserar döden en befrielse:

³⁴ Ferlin, *Från mitt ekorrhjul*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 311

³⁵ Ferlin, 1971, s. 76.

³⁶ Ferlin, 1965, s. 37.

³⁷ A.a., s. 39.

³⁸ Ferlin, *En döddansares visor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 12.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Häggqvist, 1942, s. 32.

⁴¹ Ferlin, *En döddansares visor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 16.

⁴² Ibid.

Snart går jag bort, sa lille Per,
snart går jag bort från livet
Jag hade det så lustigt här
att jag vart nästan populär
[---]
Bort går jag då, sa lille Per,
i lite lä för livet.⁴³

Trots att det är ett litet barn som snart ska dö är det en rofylld stämning i dikten. Det finns varken oro eller ångest. Inte heller finns det några spår av melankoli eller andra dystra stämningar. I stället skildras en pojkes stillsamma accepterande att livet snart är slut. En liknande stämning finns i ”Så ler bara den” (*Från mitt ekorrhjul*). Diktjaget är ute i det vackra vädret och möter plötsligt en ung och leende människa. Men trots mötet med den glada människan kan inte diktjaget besvara leendet. Diktjaget vet ”skälvande klart / att så ler bara den som ska lämna / den blommande jorden snart”.⁴⁴ I likhet med ”– Sa lille Per” skildras även här en ung människa som snart ska lämna jorden och som gör det utan att ängslas. Det vilar en frid över människan diktjaget möter trots vissheten om att döden är nära. I kontrast står diktjaget som inte kan besvara det rofyllda leendet. I mötet blir diktjagets insikt om att döden drabbar oss alla så påtagligt att dennes ”glädje dog”.⁴⁵ Det finns ytterligare dikter där döden inte skildras som en befrielse eller räddning vilket visas i nästa delkapitel.

2.1.2 ”Jag är så rädd för döden”

Det finns ett antal exempel på dikter där döden ses som något dystert och skrämmande. Exempelvis kan dikten med den talande titeln ”Jag är så rädd för döden” (*Med många kulörta lyktor*) nämnas. I dikten skriver Ferlin om rädslan inför livets slut och diktjaget berättar att denne är ”mer rädd än jag varit förr, / men jag tycker att han har / en sån obehaglig dörr”.⁴⁶ Trots att det finns en längtan efter att få ett slut på livet vågar inte diktjaget ringa på dörren utan går i stället ut bland stadens nattkvarter. En annan dikt där döden beskrivs med blandade känslor är ”Vägen till vila” (*Från mitt ekorrhjul*):

Frid väntar jag bara men räds ändå.
Den sista sträckan blir svår att gå.

⁴³ Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 128.

⁴⁴ Ferlin, *Från mitt ekorrhjul*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 310.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ferlin, *Med många kulörta lyktor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 199.

Vilt skriker jag kanske och fäktar.
Det hoppas jag, Död, du ursäktar.⁴⁷

Den postumt utgivna diktsamlingen *En gammal cylinderhatt* innehåller dikter som Ferlin själv hade godkänt för publicering.⁴⁸ Dikterna passade dock inte in i de tidigare samlingarna. I en dikt utan titel skriver Ferlin följande:

Här vilar en man
som var mycket rädd
för döden.
Livet borde likväl
ha lärt honom motsatsen.⁴⁹

Kanske är det poetens egna känslor inför livets avslut som skildras i denna korta dikt. Här anas en dödsångest men dikten slår fast att det kanske snarare borde ha funnits en livsångest hos den man som ligger begravd. Det finns också en sorg i att mannen inte borde ha upplevt döden som någonting farligt utan att hans liv var sådant att döden kom som en räddning.

Döden skildras i ett flertal dikter som någonting ångestladdat. Att det finns en motsägelsefullhet i dikterna kan kopplas till det som Jenny Westerström beskriver i sin avhandling och som handlar om att det hos Ferlin fanns en tydlig känsla av utanförskap. Denna känsla bottnade i en rotlöshet som uppstod tidigt i Ferlins liv och som speglades i hans sätt att leva.⁵⁰ Enligt Åke Runnquist blev rotlösheten ännu mer påtaglig i samband med moderns bortgång då tryggheten i tillvaron försvann.⁵¹ Westerström menar att det dåliga självförtroendet kunde vara en bidragande orsak till Ferlins livsångest vilket hon anser höra ihop med dödsångesten som är så tydlig i dikterna. Vidare hävdar Westerström att känslan av utanförskap bidrog både till livs- och dödsångest.⁵² Trots de många yrken Ferlin prövade fastnade han inte i något.⁵³ Det var endast i den litterära banan han kom att stanna. Rotlösheten gestaltas också genom det stora galleri av karaktärer som finns i dikterna. Den ensamhet Ferlin föreställde sig att döden innebar kände han redan då han levde. Tanken på döden och det lidande det kan medföra var för Ferlin ångestskapande i sig. Detta komplexa förhållningssätt till livet och döden visar sig i många dikter och syns tydligt i de tidigare diktexemplen.

---

⁴⁷ Ferlin, *Från mitt ekorrhjul*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 300.

⁴⁸ Ferlin, 1971, s. 76.

⁴⁹ Ferlin, *En gammal cylinderhatt*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 367.

⁵⁰ Westerström, 1990, s. 441.

⁵¹ Runnquist, 1962, s. 77.

⁵² Westerström, 1990, s. 441.

⁵³ Andersson, 1998, s. 27f.

Dödsmotivet är som redovisats komplext och tematiken varierar. Dock kretsar tematiken kring den för Ferlin centrala tanken att döden är ett definitivt slut. Det finns en komplexitet på ytterligare ett plan som kommer till uttryck i dikterna. Undersökningen har redan visat hur dödsmotivet kan skildras på olika sätt. Samtidigt kan samma dödsmotiv skildras utifrån en varierande tematik. Dikten ”Inte ens” från *Goggles* ingår i den tredje diktsviten där Ferlin samlat tankar kring moderns bortgång.⁵⁴ Dikten är ett tydligt exempel på denna komplexitet. I centrum står tanken om att det inte finns ett liv efter detta. Till skillnad från de flesta dikter med samma motiv skildras inte det definitiva slutet som en befrielse från livets våndor. I stället är det med en melankolisk stämning diktjaget konstaterar att det inte finns någonting efter döden. Döden varken symboliserar någonting positivt eller ångestladdad. Trots att diktjaget inte ser döden som en välkomnande vila finns det ändå en längtan dit. Dödstanke ger alltså upphov till motsatta känslöstämningar:

Inte ens en grå liten fågel
som sjunger på grönan kvist
det finns på den andra sidan
och det tycker jag nog blir trist.

Inte ens en grå liten fågel
och aldrig en björk som står vit –
Men den vackraste dagen som sommaren ger
har det hänt att jag längtat dit.⁵⁵

Detsamma gäller för det mörker som ofta både bokstavligt och bildligt skildras i dikterna. Mörkret behöver inte nödvändigtvis vara synonymt med döden. I Ferlins dikter kan mörkret och natten också symbolisera frid på ett annat sätt. I dikten ”Skymning” (*En döddansares visor*) gestaltas en annan stillhet än den som hör till den sista vilan. Här är det i stället ett rofyllt landskap som synliggörs i mörkret: ”Skymningen sveper sin stillhet / runt våra ensliga hus, / gråa och ensliga hus – –”.⁵⁶ Det är förvisso en mörk stämning i dikten på två olika sätt; dels genom att det är natt och dels genom husen som står avlägsna och öde. Men Ferlin låter just mörkret ligga stilla och avslutar dikten med att konstatera att ”det brusar av tyngd och sekler / så ödsligt och underbart”.⁵⁷

Arne Häggqvist sammanfattar i boken *Ferlin* vad han anser om Ferlins syn på livets slutskede. Häggqvist hävdar att Ferlin ser döden som befriaren och att det är Gud som antar denna roll.⁵⁸ Detta är

---

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 148f.

⁵⁶ Ferlin, *En döddansares visor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 17.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Häggqvist, 1942, s. 140.

en lite förenklad tolkning av Ferlins dikter. Ferlins förhållande till döden är betydligt mer komplex än så. Döden skildras ofta som en räddning undan livet. Men döden står också för någonting annat. Att Ferlin är så fixerad vid döden menar Westerström delvis beror på faderns tragiska död.⁵⁹ Ferlin undvek att skriva om fadern i sina dikter och pratade sällan om honom. På så sätt bearbetades aldrig de hemska barndomsminnena.⁶⁰ Även om fadern inte nämns i dikterna är det troligt att minnena kring fadern alltid var närvarande. Det är också troligt att barndomsminnena bidrog till de många och mörka dikterna Ferlin skrev.

Det finns som redovisats två sorters mörker i Ferlins diktning. Dels finns ett trivsamt och rofullt mörker som är förknippat med natten. Detta exemplifierades i den tidigare delvis citerade dikten ”Skymning”. Dels finns mörkret som förknippas med döden och på samma komplexa sätt kan även döden gestaltas på olika sätt. Döden framställs som visats i första diktsamlingen, *En döddansares visor*, som en räddning från livets ångest. Samtidigt innebär döden att människan inte längre har någon fri vilja. Det går inte att värja sig då ens tid är inne. Vanmakt inför dödsögonblicket orsakar också en ångest. De två synsätten som återfinns i Ferlins dikter orsakar en ångest i sig och detta ger upphov till ännu en komplexitet ifråga om Ferlins diktning. Det är först från och med *Goggles* som dikterna skildrar en ångest i samband med dödsmotivet.

2.2 ”Förmodligen låg han och sov”

Ett tema i nära anknytning till dödsmotivet- och tematiken är Gud och religiösa frågor. Det är omöjligt att diskutera tematiken i Ferlins diktning utan att undersöka dikternas religiösa kontext. Motiven är hämtade både från Nya och Gamla Testamentet. Gud, Jesus, Judas och Maria Magdalena finns alla nämnda i olika dikter. I *Barfotabarn* finns dikten ”Men vilken var min nästa” som beskriver en resa till staden Jeriko. En åsneritt i det vackra vädret blir snart till ett hemskt minne för resenären då denne blir rånad av tre män. Efter att ha legat hjälplös ute i natten dyker plötsligt en samarit upp. När denne ställer titelfrågan svarar diktjaget: ”Den första bästa”.⁶¹

Förutom Gud är Jesus det vanligaste bibliska motivet i diktningen. I ”Spel ut –” (*Goggles*) beskrivs Jesus som ”vår gud och vår ställföreträdare!”⁶² I följande text har både dikten och huvudpersonen fått titeln ”Jokern”. I dikten kröns Jesus ”till konung / och narr”.⁶³ I andra dikter figurerar andra karaktärer och bibliska berättelser. I dikten ”Maria Magdalena” beskrivs först hur Maria bevittnar Jesus korsfästelse och hur hon sedan blir begravnen. I dikten ”Anmärkningsvärt” (*Barfotabarn*) uppmanar Gud

---

⁵⁹ Westerström, 1990, s. 440.

⁶⁰ A.a., s. 228.

⁶¹ Ferlin, *Barfotabarn*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 85.

⁶² Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 137.

⁶³ A.a., s. 138.

Kain att denne ska ta hand om sin bror Abel. Men Kain svarar: ”Hvi skall jag taga vara på min / broder!”⁶⁴

I *Kejsarens papegoja* ingår dikten ”Judas Iskariot” där Judas återger hur han mot betalning förrådde Jesus. I samma samling finns dikten ”Barabass”. Dikten syftar på huvudpersonen i Pär Lagerkvist roman med samma namn. Båda verken handlar om mannen vars plats Jesus tog på korset. Även om bibliska gestalter är motivet är tematiken oförändrad. Dödsmotivet skildras på ett liknande sätt som visats tidigare. De inledande versraderna i ”Barabass” får exemplifiera detta.

Mörkret tog säker emot dej,
Barabass. – Ljuset är vasst.
Mörkret är lugnt och barmhärtigt
och aldrig har mörkret hast.⁶⁵

Det finns en tydlig livsångest i Ferlins diktning vilken ibland visar sig som ångest inför döden. I andra dikter är det ångest inför en katastrof. I flera dikter nämns en komet som kommer att ödelägga världen. Oron och ångesten är nära förknippade med gudstemat. Ferlin återkommer ofta till tanken på Gud och redan i debutsamlingens första del nämns Gud för första gången. Dikten har titeln ”Ett träd” och här beskrivs Gud som ”bitter och stum till karaktären”.⁶⁶ Att beskriva Gud som en tyst karaktär är något Ferlin gör även i andra dikter. Guden i himlen som ”gammal är och slö” hänger ihop med Ferlins tankar om Guds existens. Guds tysthet kan tolkas som att guds existens är tvivelaktig. I dikten ”Jag åkte i bil” ur *Kejsarens papegoja* skildras en bilresa som slutar tvärt när vägen tar slut. Det blir plötsligt mörkt och föraren kan inte se någonting. Bilen kommer inte längre och inte heller verkar föraren göra det. När bilen stannar är det någonting som drar förbi och ”en fasa stor / riste med panterklor”.⁶⁷ Föraren vänder sig mot himlen för att få hjälp:

Då skrek jag i skräck till Gud.
Det hördes ej minsta ljud
från skyn där han håller hov.
Förmodligen låg han och sov.⁶⁸

Den korta dikten inbjuder till olika tolkningar. Vägen bilen färdas på kan ses både som den konkreta vägen som bilen färdas på men också som en andlig väg. Vägen diktjaget färdas på kan också vara en

---

⁶⁴ Ferlin, *Barfotabarn*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 55.

⁶⁵ Ferlin, i *Kejsarens papegoja*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 274.

⁶⁶ Ferlin, i *En döddansares visor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 10.

⁶⁷ Ferlin, i *Kejsarens papegoja*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 253

⁶⁸ Ibid.

sökande människas väg letandes efter svar på Guds existens. Men det finns inget svar att få från ovan för den som huserar där sover. Detta kan tolkas som att det inte finns någon gud vilket förklarar att diktjaget inte räddas ur det mörker och den fara som uppstår när vägen tar slut. En annan tolkning är att vägen är en symbol för livet. Här finns inget tvivel kring Guds existens, när livet tar slut är det just slut och ingenting händer. Dikten kan då ses som ett nekande svar på frågan: Existerar Gud?

I debutsamlingen finns en dikt med samma svar. Dikten har titeln ”Vid Ganges” och skildrar ett samtal mellan tre tiggare som samlats kring en lägereld. De talar om hur svårt livet är och konstaterar att livet kan vara en plåga. Den tredje tiggaren som suttit tyst avslutar samtalet med att konstatera att ”guden är död... och Döden / är således Gud”.⁶⁹ I samma samling finns dikten ”Schack” där Gud och djävulen ägnar sig åt ett schackparti. Gud är ”gammal och sliten och slö”⁷⁰ och djävulen ”skrattade gott åt Vår herres försök / och han såg huru gammal han var”.⁷¹

I debutsamlingen finns två dikter som skiljer sig från övriga dikter med ett gudsmotiv och som är mer reflekterar kring Guds existens. Det första exemplet är dikten ”Kan du höra honom komma” där guden är en tystlåten karaktär som inte gör något väsen av sig. Det är en tillmötesgående karaktär som gestaltas här och som ”vandrar dej till mötes i dagarnas kvalm / och han vill dej inte alls något illa.”⁷² Det är också en gud med en röst som ”en mjuk violin”.⁷³ Det andra exemplet utgörs av den något längre dikten ”Ett minne”. I likhet med den förra dikten är guden här också en sympatisk gestalt. I ”Kan du höra honom komma” talar diktjaget med en röst hos den som är säker i sin tro. I ”Ett minne” framställs diktjaget i stället som en sökare. Samtidigt tycks diktjaget även i denna dikt vara säker på guds existens även om Guds existens inte blivit bekräftad. Diktjaget vänder sig därmed till himlen i hopp om att få ett tecken som kan stilla oron. Nedan citerad diktens sista versrader:

Herren, ditt ansikte ser jag i dag
och viskar dej vilset en bön:
Väck den ej mera, min fråga
som hörde sitt eko och grät
släck den, förintelses låga
i nervernas blodiga nät –
Se på mej, maskarnas like,
Herre jag ber dej ju blott:
lär mig att älska ditt rike

⁶⁹ Ferlin, i *En döddansares visor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 29.

⁷⁰ Ferlin, *En döddansares visor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 23.

⁷¹ Ibid.

⁷² Ferlin, i *Samlade dikter*, 2005, s. 19.

⁷³ Ibid.

och bära de dagar jag fått.⁷⁴

Redan i unga år intresserade sig Ferlin för psalmer.⁷⁵ Den rika religionskunskap Ferlin inhämtat använde han flitigt i diktningen. Trots att Ferlin i sina dikter hämtat mycket från religionen, både från bibeltexter och psalmer, var han själv inte uttalat troende. Ferlins farfar var präst och i dikten ”Nyss” jämför Ferlin sig själv med farfadern.⁷⁶ Ferlin skriver att farfadern ”var präst, han – och schartauan – men jag är / ett flarn och ett spån”.⁷⁷ Runnquist ser farfadern som en symbol för trygghet i den kristna tron.⁷⁸ Visserligen skildras farfadern som en viktig gestalt i Ferlins liv. Men om trygghet i tron ska översättas med en övertygelse om Guds existens är påståendet felaktigt. Westerström skriver exempelvis i biografen *Nils Ferlin: ett diktarliv* att Ferlin aldrig blev troende på samma sätt som sin farfar.⁷⁹ Ferlin var alltså inte uttalat troende men han var en sökare. Men vad sökte Ferlin? Var det en trygghet, kanske inte i tron, men en trygghet som kunde döva dödsängesten? Kanske var det en trygghet som kunde göra livet enklare att leva? Samtidigt var det just ångesten som var drivkraften för poeten. Av Ferlins dikter att döma fortsatte sökande livet ut och något svar eller förklaring på livet eller döden finns inte i dikterna.

Att Ferlin i sina dikter ofta återkommer till religiösa motiv är inte liktydligt med att han själv var religiös. Men hans kunskap om heliga skrifter kom till användning när han skrev sina texter. Den religiösa kontexten som ramar in flertalet av dikterna ska alltså inte förväxlas med religiositet. Det är snarare en rik bibelkunskap som gett upphov till den rika kontext som återfinns i dikterna. Westerström kallar Ferlin för ”den sista bibelpoeten på svenska”.⁸⁰ Vidare ser Westerström en koppling i Bibelns gestaltning om döden som en evig vila till Ferlins tankar om döden som befrielse. Som tidigare diskuterats var döden något ständigt närvarande hos Ferlin. Det är inte konstigt att han fann de bibliska historierna så användbara i sin egen diktning. Henny Ferlin skriver i minnesboken till maken att Ferlin ”var en sökare av stora mått”.⁸¹

I en text där Ferlin kritiserar Oxfordrörelsen kommenteras Sven Stolpes uttalande om att kristendomen ska förändra världen. Ferlin kommenterar uttalandet med att ”även vi hedningar reagerar”.⁸² Som svar på Stolpes inlägg om kristendomen som en katalysator för världsrevolution skriver Ferlin att ”[d]en kristna och stora revolutionen kommer nog först när vi avskaffat kristendomen och låter *Kristus leva!*”⁸³ I Oxford gjordes ingenting åt världskriget ansåg Ferlin. I dikten ”Variation” (*Med många kulörta lyktor*)

---

⁷⁴ Ferlin *En döddansars visor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 20.

⁷⁵ Häggqvist, 1942, s. 53.

⁷⁶ Runnquist, 1958, s. 17.

⁷⁷ Nils Ferlin, i *Barfotabarn*, *Samlade dikter*, 2005, s. 64.

⁷⁸ Runnquist, 1958, s. 17.

⁷⁹ Westerström, 1998, s. 15.

⁸⁰ Westerström, 1990, s. 52.

⁸¹ Ferlin, *Nils. Ett försök till porträtt*, 1971, s. 134.

⁸² Ferlin, 1965, s. 93.

⁸³ Ibid.

skriver Ferlin att människan är en sådan bra lögnare och att ”en präst är ju också en människa, / så döm honom inte för hårt”.⁸⁴ Men, avslutar Ferlin

tror man på Gud, när ens röst är full
av hädelse i vart ljud,
visst vore det bäst – för ens egen skull,
att inte det fanns någon gud.⁸⁵

2.3 ”Kärleken kommer och kärleken går”

Kärlek är ett motiv som inte förekommer lika ofta som döden men som ändå är relativt vanligt i jämförelse med andra motiv. I Ferlins dikter symboliserar kärleken sällan någonting positivt och kärlekshistorierna slutar sällan lyckligt. Tematiken är i likhet med den kring dödsmotivet pessimistisk och mörk. Som exempel kan nämnas ett par dikter i *Goggles* som skildrar en kärlekshistoria med ett tragiskt slut, i alla fall för den ena parten. I dikterna ”Precis som förut” och ”Värdering” skildras relationen utifrån den enes perspektiv. Den första dikten är en kärleksförklaring till den som diktjaget skulle ingå äktenskap med. Men det är inte diktjaget som får byta ring med sin älskade utan i stället någon annan:

Mitt hjärta, sa jag, var ditt.
Ditt hjärta, sa du, var mitt.
Och vackert du tyckte det lät
att gråten var min när du grät.

Så bytte vi ord och rim.
Klokt gifte du dej till slut.
Och jag har procent av Stim
och lever precis som förut.⁸⁶

En bruten förlovning är motivet även i ”Värdering” där den som blivit lämnat försöker att panta förlovningsringen. Dikten skildrar tanken att något som är värdefullt för en person inte nödvändigtvis måste vara värdefullt för en annan. Efter att ha försökt att panta förlovningsringen konstaterar diktjaget att ”[e]n sagas tid är lång och kort”⁸⁷ och att guldets på ringen ”knaprats bort av allt som grät och

---

⁸⁴ Ferlin, *Med många kulörta lyktor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 17.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 126f.

⁸⁷ Ibid.

malde”.⁸⁸ Det är tydligt att relationen inte var lycklig och kanske var uppbrottet nödvändigt för att båda skulle kunna leva lyckliga:

Men nytt är detta faktum ej
och intet till att klandra:
att det som värde har för dej
är värdelöst för andra.⁸⁹

I samlingen *Från mitt ekorrhjul* har Ferlin använt sig av ”Precis som förut” och skapat en ny dikt med titeln ”I folkviseton”. Den nya diktens båda stroforna avslutas med samma versrader vilka påminner mycket om ”Precis som förut”:

Mitt hjärta är ditt,
ditt hjärta är mitt
och aldrig jag lämnar det åter.
Min lycka är din,
din lycka är min
och gråten är min när du gråter.⁹⁰

Trots att kärleken även här är det centrala motivet handlar tematiken varken om en bruten förlovning eller obesvarad kärlek. Till skillnad från de tidigare dikterna symboliserar kärleken här någonting positivt. Tematiken ser alltså lite annorlunda ut och Ferlin skriver i dikten att ”[k]ärleken är så förunderligt stark, / kuvas av intet i världen”.⁹¹ En sådan positiv tanke om kärleken går bara att hitta i ett par dikter och ett tydligt exempel är ”Gick jag allena –” från *Kejsarens papegoja*. I likhet med ”Precis som förut” är det en kärleksförklaring och här kommer den till uttryck i för Ferlin ovanligt positiva ordalag. Trots att dikten varken är lustfylld eller glädjefull saknas det tragiska slut som kärlekshistorierna får i andra dikter. I ”Gick jag allena –” finns en antydning till ett positivt slut. Dikten var från början en schlagertext och är också den enda publicerade text som Ferlin dedicerade till hustrun.⁹² Dikten får exemplifiera det undersökningen visat; att det trots allt mörker och ångest finns en förhoppning om än gömd mellan raderna:

---

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ferlin, *Från mitt ekorrhjul*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 321.

⁹¹ Ibid.

⁹² Ferlin, *Nils. Ett försök till porträtt*. 1971, s. 123.

Men gick jag allena i många mil
dit oron kallade mej
förlömd jag då dessa många mil
för en halv fjärdingsväg med dej?
Det gjorde jag ej – blir mitt klumpiga svar,
nej, faktiskt: jag gjorde det ej.
Men en vackrare väg jag ej vandrat har
än en halv fjärdingsväg med dej.⁹³

Kärlek är ofta ett motiv som står i kontrast till döden. I Ferlins diktning finns det dock tydliga likheter mellan tematiken i dikterna med kärleks- och dödsmotiv. Döden symboliserar den centrala tanken att livet någon gång tar slut. På liknande sätt symboliserar kärlekshistoriernas tragiska slut att inte heller kärleken är evig. En viktig skillnad är att dödstematiken ofta skildras positivt till skillnad från de flesta kärleksdikter.

I ”Poeterna har sagt –” skildras hur människans begär efter makt gör att hon helt går miste om lyckan. Diktens tematik knyter an till det Ferlin skriver i ”Precis som förut”; att kärleken är en stark, om inte den starkaste, kraft som finns och att den ”kommer när vi alls ej vet, / ty det passar henne oftast så”.⁹⁴ Ferlin konstaterar att ”poeterna har sagt att”⁹⁵:

två människor kan lyckan nå
där aldrig någon helt allen:
Vill Kärleken till stugan gå
då blommar både köld och sten.⁹⁶

Tematiken i kärleksdikterna varierar inte mycket och kan sammanfattas med de två första versraderna i den tidigare delvis citerade ”I folkviseton” (*Från mitt ekorrhjul*). Dikten inleds med att konstatera att ”[k]ärleken kommer och kärleken går, / ingen kan tyda dess lagar”.⁹⁷

Det fanns en kärlek som varade i hela Ferlins liv; sonens kärlek till modern. För Ferlin var det den viktigaste kärleken.⁹⁸ I många dikter figurerar modern och i samband med hennes bortgång börjar den sökande Ferlin att grubbla ännu mer över döden. Dödsmotivet skildras från och med *Goggles* i ett ännu tyngre mörker än tidigare. Dikterna där döden symboliserar befrielse från ångest och oro är betydligt

⁹³ Ferlin, *Kejsarens papegoja*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 230.

⁹⁴ Ferlin, *Med många kulörta lyktor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 204.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ferlin, *Från mitt ekorrhjul*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 320.

⁹⁸ Westerström, 1998, s. 219.

färre. I stället ger döden upphov till ännu mer vånda hos poeten än vad tidigare dikter visat. Det kommer också att dröja flera samlingar innan en ljusning kan skymta på den mörka himmelen.

I *Goggles* är många av dikterna i samlingens tredje del tillägnad modern. Diktsviten kan ses som en del av Ferlins eget sorgearbete där hans känslor kommer till uttryck. Enligt Westerström blev sorgen så stor för Ferlin att han aldrig lyckades bearbeta den.⁹⁹ Kanske är det därför döden även i de senare diktsamlingarna är det vanligaste motivet och att tematiken fortsätter i samma spår som i debutsamlingen. ”Törhända att då –” inleder *Goggles* och i dikten beskrivs döden likt ”en fågel med blod på klo”¹⁰⁰ som ”blödande och stort / slog ut ett mänskohjärta”.¹⁰¹ I den första strofen i dikten ”Kärlekens ögon –” skriver Ferlin på följande sätt:

Kärlekens ögon de blåklintsblå
dem mötte just aldrig jag.
Men jag kommer ihåg ett par trötta grå
ögon som brast en dag.¹⁰²

Den nära relation mellan son och moder uppstod redan i Ferlins unga år och hur viktig modern var för Ferlin skildras i flera dikter. Modern hade alltid stått för en trygghet dit Ferlin alltid kunde vända sig. Efter faderns död blev den trygga tillvaron hos modern ännu viktigare.¹⁰³ I *Goggles* ingår dikten ”Cirkus” där moderns betydelse redan i Ferlins ungdom skildras:¹⁰⁴

Jag lärde mej gå på händer
och strax måste mamma se.
Hon var den förnämsta publiken.
Fem öre tog jag entré.¹⁰⁵

Diktens inledande motiv är hämtat från barndomen och visar tydligt i likhet med ”Kärlekens ögon –” moderns betydelse för Ferlin. Fram till moderns död läste Ferlin dikterna för henne och hennes åsikter var betydelsefulla.¹⁰⁶ Till Ferlins stora sorg fick aldrig modern uppleva hans stora genombrott med utgivningen av *Goggles*.¹⁰⁷ I samma dikt finns också följande strof som handlar om detta:

---

⁹⁹ A.a., s. 228.

¹⁰⁰ Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 95.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² A.a., s. 140.

¹⁰³ Westerström, 1990, s. 443.

¹⁰⁴ Westerström, 1998, s. 221.

¹⁰⁵ Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 141.

¹⁰⁶ Westerström, 1998, s. 221f.

¹⁰⁷ Ibid.

Då kom där ett pris. – I våras
Kom där en medalj också.
Det skulle ha glatt hans mor.
Men hon var inte hemma då.¹⁰⁸

I samma diktsamling skildrar Ferlin moderns begravning kortfattat i ”– köld och fred.”.¹⁰⁹ I dikten är det en melankolisk kyrkobesökare som lyssnar på kyrkomusiken men som uppenbarligen inte vill vistas i kyrkan. För någon som i likhet med Ferlin inte tror på ett liv efter detta står budskapet i psalmer och bibeltexter för främmande tankar. Den kristna tanken om att livet fortsätter efter döden går alltså stick i stäv med Ferlins tanke om döden som det definitiva slutet. Man kan mycket väl tänka sig att begravningen måste ha varit en fruktansvärd upplevelse för Ferlin då den viktigaste personen i hans liv aldrig skulle komma tillbaka:

En orgel sjöng och en vacker röst
ljög tro och tröst

En orgel sjöng och min själ var hel
som min blick var stel

Min blick var stel och min själ var stum
för tid och rum

– – –

Så sänke de henne i elden ned
till köld och fred.¹¹⁰

Trots att dikten är kort säger den mycket. Tydligast uttrycker kanske talstrecken hur situationen påverkat diktjaget som inte får fram några ord utan i stället låter strecken symbolisera det tal som inte riktigt går att formulera. Trots att modern sänks ner till evig vila är sonen kvar på jorden med en större ångest än tidigare. För Ferlin som aldrig i dödsdikterna skildrar ett slut efter detta symboliserar begravningen ett definitivt slut. Det finns ingen förhoppning om att någon gång återse modern. I *Goggles* finns också

---

¹⁰⁸ Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 142.

¹⁰⁹ Westerström, 1998, s. 228.

¹¹⁰ Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 140f.

dikten ”– Som en blind” där Ferlin beskriver hur han i ”ett främmande land”¹¹¹ har sökt moderns hand ”som en blind”.¹¹²

Kärleksdikterna är fler till antalet än de som behandlas i undersökningen. De valda dikterna representerar den variation av kärleksmotiv- och tematik som finns i Ferlins lyrik. Dikterna har också visat på de likheter och skillnader som undersökningen hittat.

2.4 ”Du har tappat ditt ord”

Ytterligare ett motiv som förekommer i Ferlins diktning är olika möten. Oftast är det en mörk och melankolisk tematik som förekommer i den här typen av dikter. Oavsett om mötet äger rum en vacker sommardag eller bland nattkvarter är döden det centrala temat. Människans förgänglighet skildras i alla dikter oavsett vilken årstid eller tid på dygnet mötet äger rum. I de första diktexemplen i undersökningen skildras ett möte med döden som en fysisk gestalt med en kratta som redskap. Ferlins dikter kan också skildra ett möte med en främmande människa under en nattpromenad som i dikten ”Jag mötte –” (*Med många kulörta lyktor*) där diktjaget möter en kvinna. Det är ett tillfälligt möte som äger rum på natten:

Jag mötte en syster i natten,
hennes ögon blänkte som gråt.
Genom smutsen, skränet och skratten
mot gryningen följdes vi åt.¹¹³

I nästa strof funderar diktjaget på om mötet verkligen ägde rum eller om det var en dröm, kanske ”en dikt som strök mej förbi” för diktjaget ”glömde den nästan genast, / minns bara dess melodi.”¹¹⁴ I likhet med dikten ovan beskrivs ofta möten med kvinnor som någonting tillfälligt. Det är intressant att notera att det inte bara är få kvinnliga gestalter i dikterna utan också att dikterna där kvinnor förekommer ofta är relativt korta. De gånger då en kvinna förekommer är det ofta i form av den gamla gumman som trött väntar på livets slutskede. En yngre kvinna förekommer också i ett par dikter. I dikten ovan är det ett mycket kort och flyktigt möte som kanske inte ens har ägt rum i verkligheten. Kärleksdikterna som citerats tidigare slutar alltid med undantag från ”Gick jag allena –” olyckligt. Kvinnan figurerar alltså sällan i dikter med en positiv tematik. De få gånger kvinnan står för något lyckligt är det i gestalt av Ferlins egen moder Elin Natalia. I dikten ”Brådska” ur *Många kulörta lyktor* skildras ett möte som aldrig blev av. Kvinnan i dikten är efterlängtdad och hon skyndar till sin älskades dörr. Kvinnan ”[k]nackade på

---

¹¹¹ A.a., s. 143.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ferlin, *Med många kulörta lyktor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 183.

¹¹⁴ Ibid.

– en gång eller två, / mot dörren la hon sitt öra. / Ingen var hemma. – Då måste hon gå”.¹¹⁵ Dikten avslutas med en fråga: ”Vad hade hon annat att göra?”¹¹⁶

I dikten ”Om våren” skriver Ferlin att det ”sitter en gumma med blommor / på huk i en gatuvrå”¹¹⁷ med ”ögon skumma av sorg”¹¹⁸. Det är en fattig kvinna som säljer blåsippor på gatan. En man stannar upp framför kvinnan och bestämmer sig för att köpa samtliga blommor. Den goda gärningen får kvinnans sorgsna uppsyn att bytas ut mot ett leende. Det är en av få dikter där människans natur skildras på ett så positivt sätt. Dikten finns i den andra samlingen *Barfotabarn*. Denna positiva syn på människan är i det närmaste obefintlig i de sista samlingarna. En äldre kvinna figurerar i dikten ”Kaffe och risgryn”. I likhet med den första delen av dikten ovan är det även här en deprimerande stämning. Diktjaget ser att ”Lapp-Lisa ber / om kaffe och risgryn / för vårt fattiga land”.¹¹⁹ En äldre kvinna figurerar också i ”Gammelpiga”. Här har kvinnan en karaktär av ”besk maner”.¹²⁰ Kvinnan får inte heller en trevlig beskrivning i den andra och sista strofen:

Ty hur du larvar och hur de klagar
och hur du gråter och hur du ber,
så har du mist dina glada dagar
och får dem aldrig mer.¹²¹

Inte heller de manliga karaktärerna undgår Ferlins satir. I den direkt efterföljande dikten ”Gubbe grå” undgår inte heller den äldre mannen Ferlins kritiska penna. Det är en bild av en man som i unga år levde ett fartfyllt liv omringad av kvinnor:

[i] livets klang och gyckelspel
du tog med hull och hår
en livlig och en farlig del
i dina unga år...¹²²

Vidare beskrivs hur mannen blivit ”mer än lovligt skral / i både blod och röst”.¹²³ Mannen har blivit gammal och ska snart dö men ”det tör väl vara lika bra / du gamla gubbe grå”.¹²⁴ Intressant att notera är

---

¹¹⁵ A.a., s. 203.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ferlin, *Barfotabarn*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 65.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Ferlin, *Kejsarens papegoja*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 239.

¹²⁰ Ferlin, *Barfotabarn*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 88.

¹²¹ A.a., s. 89.

¹²² Ibid.

¹²³ Ferlin, *Barfotabarn*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 90.

¹²⁴ A.a., s. 89.

att de manliga karaktärerna figurerar i olika slags dikter. Till skillnad från kvinnorna förekommer namngivna manliga karaktärer vilket det finns flera exempel på i *En döddansares visor*. Exempelvis kan nämnas ”John Boy” och den tidigare diskuterade dikten ”Leken går...” där både Andersson, Pettersson och Lundström figurerar. Den sistnämnda karaktärens namn är även titeldikt i samma samling.

Även barn finns med i några av Ferlins mest melankoliska dikter. ”– Sa lille Per” har diskuterats tidigare. Ytterligare ett exempel är dikten ”Två människor” som inleds med strofen ”[m]in syster är i himlen, / sa den lille kavat, / Guds vackraste ängel är hennes lekkamrat”.¹²⁵ Ett tredje exempel är barnet som i dikten ”Du har tappat ditt ord” (*Barfotabarn*) har förlorat både sitt ord och sin papperslapp och sitter på ”handlarns trapp / och gråter så övergivet”.¹²⁶ Även om dödsmotivet saknas i dikten påminner tematiken om den som finns i andra dikterna. I likhet med barnet som förlorat något har barfotabarnet också mist någonting värdefullt. Diktens motiv är ett tyst barn som tappat ett papper och som sitter på en trappa utanför en affär och gråter. Det är en plats barnet suttit på flera gånger tidigare. Men barnet kommer inte att sitta där länge. Vart barnet tar vägen sedan framgår inte i dikten. Kanske förs barfotabarnet bort till en annan plats på jorden eller en slutgiltig plats där det inte längre kan bli bortföst. Dikten kan tolkas på flera sätt men tydligt är att den ensamma lilla figuren gestaltar ett utanförskap. Kanske är det Ferlins eget utanförskap som här symboliseras av den ensamma figuren på trappan som både tappat sitt ord och sin papperslapp.

Ett rikt galleri av karaktärer, gamla, unga, fiktiva och verkliga porträtteras i Ferlins mörka dikter. I dikter där barn figurerar ligger det dock ett slags lugn över dödstanken. En liknande känsla infinner sig i dikterna om den åldrande kvinnan. Annat är det med den gamla gubben med ett fartfyllt leverne bakom sig som Ferlin inte behandlar lika ödmjukt. Att det trots allt är samma motiv som dikterna skildrar med olika gestalter kan kopplas till föreställning att vi alla lika inför döden. Livet kommer till ett avslut oavsett var man befinner sig och hur man hittills har levt sitt liv. Det spelar alltså ingen roll om det är en obestämd *man* i dikterna eller en bestämd person som beskrivs.

2.5 ”långt emellan hjärta och hjärta”

Samtiden är ett motiv som förekommer i alla samlingar men som blir vanligare från och med *Goggles*. Men redan i *En döddansares visor* finns den tankvärda dikten ”I livets villervalla”:

I livets villervalla
vi gå på skilda håll.
Vi mötas och vi spela
vår roll –

¹²⁵ Ferlin, *En döddansares visor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 17.

¹²⁶ Ferlin, *Barfotabarn*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 54.

Vi dölja våra tankar,
Vi dölja våra sår
och vårt hjärta som bankar
och slår –

[---]

I livets villervalla
så nära vi gå -
men så fjärran från varandra
ändå.¹²⁷

I dikten återspeglas Ferlins pessimistiska människosyn. Ferlin hade aldrig några större tankar om mänskligheten och i dikterna visar sig hans negativa hållning tydligt. Ferlin har själv skrivit följande: ”Mest sörjer jag över mig själv, men – uppriktigt sagt tycker jag mycket synd om hela den övriga mänskligheten också. Vart har den tagit vägen och vad ska den ta sig till?”¹²⁸ Vart mänskligheten tagit vägen börjar Ferlin att diskutera från och med *Goggles*. I samlingen finns den korta dikten ”Krig” där människor vända mot himlen ropar efter befrielse. Men det är inte Gud som besvarar bönerna om frihet och stiger ner på jorden. I stället ”klättrar Döden ur sin grop: / här kommer jag: Messias”.¹²⁹ Enligt Andersson var inte Ferlin någon anhängare av den kristna tanken att Jesus offrade sig för människorna. Tanken gick stick i stäv med Ferlins uppfattning att människan själv ska stå ansvarig för sina handlingar.¹³⁰ Precis som i flera av dikterna som diskuterades i fråga om döds- och gudstematiken besvaras inte människans böner. Att det är djävulen som visar sig symboliserar att gud inte finns vilket i sin tur betyder att det inte heller finns någon messias som tar på sig människornas synder. Kriget är ett resultat av människans handlingar och det är därmed hon som ska stå ansvarig för följderna.

Att Ferlin är en pessimist i fråga om världen och människan visar sig tydligt i många dikter. Ferlin satte ärlighet högt och hade inte svårt för att genomskåda lögnen.¹³¹ Enligt Ferlin var det konstnärernas uppgift att avslöja det falska i världen. För Ferlin symboliserar krig ”all den humbug som finns”.¹³² I den tidigare delvis citerade dikten ”Tre dikter om döden” skriver Ferlin satiriskt:

Rubel och pund och dollar
hur mycket makt hon trollar

---

¹²⁷ Ferlin, *En döddansares visor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 18.

¹²⁸ Ferlin, 1964, s. 11.

¹²⁹ Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 134.

¹³⁰ Andersson, 1998, s. 19.

¹³¹ Ferlin, 1971, s. 143f.

¹³² Ferlin, 1965, s. 106.

hur många bud hon kränker
och hennes hjärna blänker

hur mycket gråt hon gråter
tar henne jorden åter.¹³³

En karaktär som återkommer i flera dikter är metmasken som bland annat finns med i dikten ”En sommarbild” (*Barfotabarn*). Motivet utgörs av en rofylld sommardag då en man med ”ett hovsamt sinne” tar tillfället i akt att fiska.¹³⁴ Människor passerar den försynta mannen i båtar och fåglar flyger förbi. Trots det idylliska motivet är tematiken mörk. Ferlin skriver satiriskt att människan inte vill skada masken utan ”finner det skönt för stunden” att meta. Dikten avslutar Ferlin med att summera att ”människobarnet i grunden / vill inte en mask förnärlig”.¹³⁵ Masken förekommer också i dikten ”Trots deckarna” där Ferlin jämför människa med det ryggradslösa djuret:

En mask som krälar en stund bland gräsen
vet lika mycket om livets väsen.
Dock är hans kunskap helt säkert skral
om både Christie och hibernall.¹³⁶

Som tidigare visats jämförs människan ofta med ett djur. Samtidigt symboliserar djuren det Ferlin ansåg var människans sanna jag. Dikten ”Klättermgroda” är från början en politisk vers.¹³⁷ Ferlin var aldrig politiskt aktiv och kanske var det just därför han kunde skriva kritiska och satiriska dikter.¹³⁸ I texten om grodan som kommer upp sig i världen finns hela Ferlins pessimism samlad på fem rader:

Ack, klättermgroda lilla:
Ihärdigt under årets lopp
från gren till gren du kravlat opp.
Nu står du högt i buskens topp
men luktar lika illa.¹³⁹

---

¹³³ Ferlin, *Kejsarens papegoja*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 245.

¹³⁴ Ferlin, *Barfotabarn*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 69.

¹³⁵ A.a., s. 70.

¹³⁶ Ferlin, *Från mitt ekorrhjul*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 305. Christie syftar på författaren Agatha Christie. Hibernall är ett ångstdämpande läkemedel.

¹³⁷ Ferlin, 1971, s. 55.

¹³⁸ Andersson, 1998, s. 106.

¹³⁹ Ferlin, *Från mitt ekorrhjul*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 298.

I diktsamlingen *Från mitt ekorrhjul* finns många dikter med tydlig anknytning till samtiden. I dikten ”Större och mindre” kommenterar Ferlin vetenskapen. I stället för djur är det här världen och universum som i jämförelse med människan får denne att te sig ganska liten:

Vi upptäckte mer och mer
och jorden blev större och större
Upptäckte ändå mer
och jorden blev bara en prick,
en liten leksaksballong
i oändligheten.¹⁴⁰

Samma tema återfinns i ”Si, världen är förklarad”. Ferlin skriver att ”världen är förklarad – i vetenskapens ljus / fördunstar all vår oro och smärta”.¹⁴¹ Samtidigt konstateras bittert att nu ”är det inte långt emellan människornas hus, / men långt emellan hjärta och hjärta”.¹⁴² Slutraderna påminner om den tidigare citerade dikten ”I livets villervalla”. I båda dikterna skildras en närhet i form av att människorna bor tätt samtidigt som det finns ett avstånd mellan dem. Mitt i detta dystra konstaterande om hur människan bor trångt men samtidigt lever åtskilda finns en längtan efter närhet. Det har redan konstaterats hur viktigt det var för Ferlin att ha en trygg plats i tillvaron.

Ferlin har som visats tidigare inte varit rädd för att kritisera samtiden. Han drog sig inte för att skildra det han ansåg var människans rätta jag. Pessimism präglar i stort sett alla dikter och genomsyrar samtliga diktsamlingar men blir tydligast i de senare. Kritik och sarkasm har ofta framförts i dikten där motivet är mänskligheten snarare än människan. Redan i unga år vägrade han att anpassa sig efter samhället. I stället satte han sig emot dem som han tyckte obehörigt påverkade människor så att de anpassas efter den rådande ordningen. Runnquist menar att Ferlin redan som ung antog rollen som den ”anarkistiske konstnären”.¹⁴³ Med tanke på Ferlins egna tankar om konstnärens uppgift i samhället kanske beskrivningen inte är helt fel. Ferlin undvek som tidigare visats inte att kommentera och kritisera. Tankarna som uttrycks i dikterna kan också kopplas till de smått kritiska dikterna om samtiden och vetenskapen. Tankegångarna kan sammanfattas som att människan trots kunskap och vetenskapens framfart inte blir en bättre varelse. Människan står inte över någon annan livsform och egentligen är människan lika obetydlig som alla andra livsexistenser. Hur vi än lever och försöker ta oss upp i världen slutar våra liv på samma sätt. Misstron mot mänskligheten och avsaknaden av framtidstro är ett genomgående tema i de senare diktsamlingarna. Dikten ”En vandringsman” (*Kejsarens papegoja*) är en kort text men i den säger Ferlin inte desto mindre:

---

¹⁴⁰ A.a., s. 279.

¹⁴¹ Ferlin, Barfotabarn, i *Samlade dikter*, 2005, s. 61.

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Runnquist, 1958, s. 8.

Det säjs att han vida i värden gick
och att gyllene ting han skåda fick
gamlingen där – Om det stämmer
hur kunde den då bli så tom hans blick,
så innehållslös att den skrämmer?¹⁴⁴

Om hur världen förändras skriver Ferlin i dikten ”Gammal poet” (*Goggles*). För en poet som vill vara modern och samtida förändras motiven i takt med omvärlden. Samtidigt konstaterar Ferlin att äldre dikter om ”blommor och fågelsång / är inte för gamla än”.¹⁴⁵ Motiv från den äldre litteraturen fungerar lika väl i den moderna:

Ack, gammaldags poesi
i tider av järn och bly!
Vi diktar om bomber, vi,
ty diktarkonsten är ny.¹⁴⁶

Men världen förändras. Vem dikten ”Diktatorn” (*Goggles*) handlar om är det nog ingen tvekan om. Diktatorn är ”mannen för senaste sången / fast hans själ är förbrukad och tom”.¹⁴⁷ Dikten avslutar Ferlin med att satiriskt ge förslag på hur en enväldshärskare behåller folkets lojalitet:

Leksaker ge dom och färg och klatsch:
bröllop, begravning och boxningsmatch.
– Och släng ut några knippor granater
för granater gör alltid succé!¹⁴⁸

Ferlin skildrar inte endast mänskligheten och samtiden. Han reflekterar också över sig själv och sitt liv men sällan i positiva ordalag. En dikt som låg honom nära och som var hans personliga favorit är dikten ”En inneboende”.¹⁴⁹ Nedan återges diktens avslutande versrader som sammanfattar den långa dikten:

Jag är som en inneboende
som fryser jämt i sitt rum,

---

¹⁴⁴ Ferlin, *Kejsarens papegoja*, i *Samlade dikter*, 2005, s.242.

¹⁴⁵ Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s.156.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ A.a., s.131.

¹⁴⁸ Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s.131.

¹⁴⁹ Dahlström, 1995, s.29.

och jag är som en dåligt pressad växt
i ett herbarium.¹⁵⁰

I dikterna tar Ferlin vara på alla de olika känslöstämningar som människan upplever. Depressionerna kunde fungera, efter tillfriskanande, som ett bränsle för poeten. Hur tunga känslor och tankar om döden är viktiga teman i diktningen har tydligt visats. I ”Fru sorg” beskrivs hur viktigt känslor är för diktaren och i strofen nedan skriver Ferlin att sorgen

blott gåvor har hon lämnat
– så vid vagga som grav.
Åt diktaren hans underliga
ögon hon gav¹⁵¹

I samlingen *Goggles* finns dikten ”I stolta städer”. Inledningsvis beskrivs hur diktjaget ”hörde ångestens vita fågel skrika i kärrig skog. / Det var långt före Abrahams offer och långt innan Sara log /”.¹⁵² Vidare beskriver Ferlin hur han trots många vetenskapliga böcker inom olika ämnen ändå känner sig vilsen i världen. Trots den kunskap han har finns ångesten kvar och ”skräcken skär som / en fil”.¹⁵³ Det är inte endast diktjagets ångest som skildras utan också tanken om att det finns en ångest hos alla människor. Dikten avslutas med frågan ”[d]u ångestens vita fågel – hvi håller du aldrig fred?”¹⁵⁴ Det är en fråga Ferlin, i alla fall inte i dikterna, inte finner något svar på. I den postum utgivna samlingen *En gammal cylinderhatt* handlar de flesta dikter om döden. Förhoppningsvis kunde Ferlin en oktoberdag 1961 stämma in i den sista och avslutande dikten:

Där våra kära döde bo
en stilla dag – i stilla tro,
högt över livets smärta
upplyfte jag mitt hjärta.¹⁵⁵

3. Avslutning

Undersökningen har visat att det finns flera motiv och teman som utmärker sig bland de övriga. Döden är det vanligaste motivet och skildras i en tematik som kan delas upp i två avdelningar; en där döden skildras som en befrielse från oro och ångest och en där döden beskrivs som skrämmande och hotfull.

¹⁵⁰ Ferlin, *En döddansares visor*, i *Samlade dikter*, 2005, s.35.

¹⁵¹ Ferlin, *Med många kulörta lyktor*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 208.

¹⁵² Ferlin, *Goggles*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 130.

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ Ferlin, *En gammal cylinderhatt*, i *Samlade dikter*, 2005, s. 368.

Den första varianten är vanligast och båda kan förekomma i samma dikt. I många dikter utan dödsmotiv förekommer en dödstematik som kan skildras genom olika motiv. Döden skildras oftast som ett skede men kan också beskrivas som en modern variant av liemannen och den skildras med en större variation från och med *Goggles*. Dödstematiken skildras också genom de möten som skildras i många dikter. Många olika karaktärer används i dikterna för att skildra den centrala tanken att vi alla är lika inför döden. Ferlin ser döden som ett definitivt avslut och värjer sig därmed mot den kristna tanken om ett liv efter detta. Samtidigt använder Ferlin många religiösa motiv i dikterna. Den religiösa tematiken finns med redan i den första samlingen och förekommer i varierande grad i samlingarna som följer. I dikterna med ett religiöst motiv är förutom döden även diskussionen om guds existens ett tydligt tema. I de flesta dikter lyser gud med sin frånvaro och frågan om det finns en gud får ett nekande svar.

Ett motiv som jämfört med döden är mycket litet men som ändå är intressant att diskutera är kärleken. I ett par dikter skildras en kärlekshistoria som i nästan samtliga fall slutar i tragedi. I likhet med tematiken i kärleksdikterna finns även en mörk skildring av samtiden. Det är främst i de senare diktsamlingarna som Ferlin kommenterar samtiden och mänskligheten och detta skildras ofta med pessimism och satir. Ferlin har själv uttalat sin negativa syn på omvärlden och förvaltar denna tydligt i dikterna.¹⁵⁶

Sammanfattningsvis har undersökningen visat ett par centrala teman i Ferlins lyrik. Döden är det centrala temat och återfinns i nästan samtliga dikter, även i dikter som saknar ett dödsmotiv. Det finns också ett par kärleksdikter och ett antal dikter som handlar om omvärlden och samtiden. I ett par dikter reflekterar Ferlin även över sig själv och sitt liv. Oavsett vilket som är diktens motiv är tematiken oftast pessimistisk. Dikterna som står i kontrast till den dystra och mörka tematiken är relativt få.

3.1 Framtida forskning

Min undersökning har endast uppmärksammat ett par av de teman som förekommer i Nils Ferlins lyrik. Det finns ytterligare teman som inte har kunnat tas med på grund av uppsatsens begränsningar. Jag har i uppsatsen endast citerat de dikter som jag anser är centrala och som tydligt visar på de teman jag valt att undersöka. Naturligtvis finns det många fler dikter som skulle kunna nämnas för att visa på variationen inom ett tema och även variation i teman. Då forskningen kring Ferlins dikter är begränsad finns det ett relativt stort outforskat fält. Exempelvis finns det fler motiv och teman som kan undersökas. Även de teman jag fokuserar på i uppsatsen kan utforskas ännu mer. Det finns också en möjlighet att utveckla min uppsats och då undersöka ett större urval av dikter och fler teman. Det finns också möjligheter att undersöka de teman jag valt och analysera dessa ännu mer. Utöver dikterna finns det också många andra texter av Ferlin som kan analyseras. Det finns som nämnts i inledningen både kupletter och hörspel som

---

¹⁵⁶ Ferlin, 1965, s. 11.

kan undersökas. Då min undersökning bygger på min egen tolkning har inte dikterna objektivt analyseras och andra tolkningar är möjliga.

4. Litteraturlista

- Andborg, Gustaf, *Nils Ferlin, vännen – skolkamraten*, Rundqvists bokförlag, Göteborg, 1966.
- Andersson, Karl-Olof, *Nils Ferlin – poet i livets villervalla*, Utbildningsförlaget Brevskola, Stockholm, 1998.
- Bergsten, Staffan (red.), *Litteraturvetenskap : en inledning*, Studentlitteratur, Lund, 2002.
- Dahlström, Britt, *Nils Ferlin: liv och verk*, Legus, Stockholm, 1995.
- Ferlin, Henny, *Nils: ett försök till porträtt*, Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1971.
- Ferlin, Nils, *Fabians revyvisor: tio kupletthäften, 1918-1930*, Bronells, Filipstad, 1985
- Ferlin, Nils, *Samlade dikter*, Albert Bonniers förlag, Finland, 2005.
- Ferlin, Nils, *Och jag funderade mycket: betraktelser och brev*, Ferlin, Henny (red.), Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1965.
- Hallberg, Peter, *Litterär teori och stilistik*, Akademiförlaget, Göteborg, 1992.
- Häggqvist, Arne, *Ferlin: ungdomsåren*, Hugo Gebers förlag, Stockholm, 1942.
- Janss, Melberg & Refsum, *Lyrikens liv*, Daidalos, Göteborg, 2004.
- Nordlander, Gerd, *Veva jämnt, din fan! Om rytm och klang i Nils Ferlins lyrik*, Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet, Uppsala, 1994.
- Runnquist, Åke, *Poeten Nils Ferlin*, Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1958.
- Westerström, Jenny, *Nils Ferlin: ett diktarliv*, Albert Bonniers förlag, Borås, 1998.
- Westerström, Jenny, *Barfotapoeten: Nils Ferlin*, Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1990.